

Kazuo Ishiguro
KLARA IN SONCE

prevedel Andrej E. Skubic

V spomin mami
Shizuko Ishiguro
(1926–2019)

Prvi del

Ko sva bili z Roso novi, sva bili postavljeni v sredino trgovine, poleg mizice z revijami, in sva imeli razgled skozi več kot polovico izložbe. Od tod sva lahko opazovali zunanji svet – pisarniške delavce, ki so hiteli mimo, taksije, tekače, turiste, Berača in njegovega psa, spodnji del Poslopja RPO. Ko sva se že bolj udomili, nama je Vodja dovolila, da sva se sprehodili čisto do prednjega dela, dokler nisva bili tik za izložbenim oknom, in od tam sva lahko videli, kako visoko je Poslopje RPO v resnici. In če sva bili tam ob ravno pravem času, sva lahko videli Sonce med njegovim potovanjem, kako roma med vrhovi zgradb od naše strani proti strani Poslopja RPO.

Kadar sem imela srečo, da sem ga lahko tako gledala, sem nagnila glavo naprej, da bi vsrkala toliko njegove hranilne moči, kolikor je bilo le mogoče, in če je bila ob meni Rosa, sem ji rekla, naj naredi enako. Po minuti ali dveh sva se morali vrniti na svoje mesto, in ker sva bili še novi, naju je skrbelo, da bova v sredini trgovine, kjer pogosto nisva mogli videti Sonca, zaradi tega oslabei. UP fant Rex, ki je bil takrat z nama, nama je povedal, da ni treba, da naju skrbi, kajti Sonce naju zna doseči, kjerkoli sva. Pokazal je na tla in dejal: »Tukaj je Sončev vzorec. Kadarkoli vaju zaskrbi, se ga lahko le dotakneta, pa se bosta znova okrepili.«

Ko nama je to govoril, ni bilo v trgovini nobene stranke in Vodja je bila zaposlena z razporejanjem

stvari na Rdečih policah, jaz pa je nisem hotela motiti s prošnjo za dovoljenje. Zato sem pokukala proti Rosi, in ko mi je ta vrnila le brezizrazen pogled, sem stopila dva koraka naprej, pokleknila in iztegnila obe dlani proti Sončevemu vzorcu na tleh. A čim so se ga moji prsti dotaknili, je vzorec zbledel, in čeprav sem poskušala vse, kar je bilo v moji moči – trepljala sem mesto, kjer je bil, in ker to ni delovalo, z rokami še podrgnila po podnicah –, se ni več prikazal. Ko sem se znova dvignila, je UP fant Rex dejal:

»Klara, to je bilo grabežljivo. Ve UP punce ste zmeraj tako grabežljive.«

Čeprav sem bila takrat še nova, se mi je takoj zadelo, da morda vseeno nisem bila kriva jaz; da je Sonce po naključju umaknilo svoj vzorec ravno takrat, ko sem se ga dotaknila. Toda UP fant Rex se je še naprej držal resno.

»Vso hranilno moč si prigrabila zase, Klara. Pogled, skoraj temno je postalo.«

In prav zares, v trgovini se je zelo pomračilo. Celo zunaj na pločniku je bil znak za prepovedano parkiranje na drogu ulične svetilke videti siv in medel.

»Opravičujem se,« sem dejala Rexu, potem pa se obrnila k Rosi: »Opravičujem se. Nisem si hotela vsega prigrabiti zase.«

»Zaradi tebe,« je dejal UP fant Rex, »bom že do večera oslabil.«

»Šališ se,« sem mu rekla. »Vem, da se šališ.«

»Ne šalim se. Vsak hip lahko oslabim. Kaj pa vsi tisti UP-ji v zadnjem delu trgovine? Z njimi že zdaj

nekaj ni redu. Zdaj pa se jim bo samo še poslabšalo. Grabežljiva si bila, Klara.«

»Ne verjamem ti,« sem dejala, vendar nisem bila več tako prepričana. Pogledala sem Roso, a njen pogled je bil še zmeraj brezizrazen.

»Že zdaj se slabo počutim,« je dejal UP fant Rex. In povetil se je naprej.

»Ampak saj si ravnokar sam povedal. Sonce zmeraj ve, kako nas doseči. Šališ se, vem, da se.«

Nazadnje sem si nekako dopovedala, da me UP fant Rex le zbada. Toda tistega dne sem začutila, da sem Rexa nehotе pripravila do tega, da je omenil nekaj neprijetnega, nekaj, o čemer večina UP-jev v trgovini rajši ne govori. In kmalu zatem se je UP fantu Rexu pripetilo nekaj, ob čemer sem pomislila, da se je tistega dne sicer morda res le šalil, vendar je bil pri tem vsaj deloma tudi resen.

Jutro je bilo svetlo, Rex pa ni več stal poleg naju, ker ga je Vodja premaknila v razstavno nišo. Zmeraj je govorila, da je prav vsako mesto skrbno domišljeno in da je verjetnost, da bomo izbrani, na vsakem mestu enaka kot na kakem drugem. A vseeno smo vsi vedeli, da pogled stranke, ko vstopi v trgovino, vselej najprej pade na razstavno nišo, zato je bil Rex seveda vesel, ker je prišel na vrsto. Opazovali sva ga iz sredine trgovine, kako je stal z dvignjeno brado in ves obsijan s Sončevim vzorcem, in Rosa se je enkrat nagnila k meni in dejala: »Oh, kako čudovit je videti! Prav gotovo si bo kmalu našel dom!«

Na Rexov tretji dan v razstavni niši je v trgovino prišla deklica z mamó. Takrat še nisem bila tako

dobra v prepoznavanju starosti, a spominjam se, da sem ocenila, da mora imeti trinajst let in pol, in danes mislim, da sem imela prav. Mama je bila pisarniška delavka in po čevljih in obleki je bilo mogoče razbrati, da ima višji položaj. Deklica je stopila naravnost k Rexu in se postavila predenj, medtem ko je mama pritavala do naju, si naju ogledala, potem pa odšla proti zadnjemu delu trgovine, kjer sta za Stekleno mizo sedela še dva UP-ja in prostodušno bingljala z nogami, kot jima je naročila Vodja. V nekem trenutku je mama poklicala deklico, toda ta se ni zmenila zanjo in je še naprej strmela Rexu v obraz. Potem je iztegnila roko in z dlanjo podrsala Rexu po roki. Rex seveda ni rekel ničesar, le nasmehnil se ji je in ostal povsem pri miru, kot nam je bilo naročeno za primere, ko stranka pokaže posebno zanimanje.

»Poglej!« je zašepetala Rosa. »Izbrala ga bo! Všeč ji je. Kakšno srečo ima!« Sunila sem Roso s komolcem, da bi jo utišala, saj bi naju prav lahko slišali.

Zdaj pa je deklica poklicala mamo in kmalu sta obe stali pred UP fantom Rexom, si ga ogledovali od glave do pet, deklica pa je občasno spet iztegnila roko in se ga dotaknila. Tiho sta se posvetovali in slišala sem, kako je deklica v nekem trenutku rekla: »Ampak popoln je, mami. Prelep je.« In potem je še trenutek kasneje otrok dejal: »Oh, ampak mami, daj no.«

Vodja se je medtem že tiho postavila za njiju. Nazadnje se je mama obrnila k njej in vprašala:

»Kateri model je ta?«

»To je B2,« je dejala vodja. »Tretja serija. Za pravega otroka je Rex popoln družabnik. Še zlasti se mi

zdi, da pri mladih spodbuja vesten in učenju naklonjen odnos.«

»No, teje mladi dami bi to prav gotovo koristilo.«

»Oh, mami, popoln je.«

Potem je mama dejala: »B2, tretja serija. To so tisti s težavami s sončno absorpcijo, kajne?«

To je dejala kar tako, vpričo Rexa, še zmeraj z nasmehom na obrazu. Tudi Rex se je še naprej smehljaj, otrok pa je bil videti zbeگان in je s pogledom begal od Rexa do mame.

»Res je,« je dejala Vodja, »da je imela tretja serija na začetku nekaj manjših problemov. Toda pri poročanju o tem se je hudo pretiravalo. V okoljih z normalno količino svetlobe nimajo prav nobenih težav.«

»Slišala sem, da lahko pomanjkljiva sončna absorpcija vodi do dodatnih problemov,« je dejala mama. »Celo vedenjskih.«

»Z vsem spoštovanjem, gospa, modeli tretje serije so mnoge otroke neznansko osrečili. Če ne živite ravno na Aljaski ali v rudniškem jašku, vam ni treba skrbeti.«

Mama si je še naprej ogledovala Rexa. Nazadnje je zmajala z glavo. »Oprosti, Caroline. Saj lahko vidim, zakaj ti je všeč. Toda ni za nas. Našli ti bova takega, ki bo res popoln.«

Rex se je še naprej smehljaj, dokler nista stranki odšli, in celo še kasneje, brez vsakega znaka žalosti. Toda takrat sem se spomnila tiste njegove šale in bila sem prepričana, da so tista vprašanja o Soncu, o tem, koliko njegove hranilne moči si lahko privoščimo, Rexa mučila že nekaj časa.

Danes se seveda zavedam, da Rex ni bil edini. Toda uradno to sploh ni bil problem – vsak od nas je imel specifikacije, ki so jamčile, da na nas ne bodo vplivali dejavniki kot na primer naš položaj v sobi. Kljub temu je vsak UP čutil, da postaja otopel, če je nekaj ur proč od sonca, in začelo ga je skrbeti, da je z njim nekaj narobe – da ima nekakšno napako, ki je samo njegova, in če se to razve, si ne bo nikoli našel doma.

To je bil razlog, zakaj smo ves čas toliko mislili na to, da bi bili v izložbi. Vsakemu od nas je bilo obljubljeni, da bo prišel na vrsto, in vsak od nas je hrepenel, da bi se to zgodilo. To je bilo deloma povezano tudi s tistim, kar je Vodja imenovala »posebna čast« predstavljanja trgovine zunanjemu svetu. In seveda smo ne glede na Vodjine besede vsi vedeli tudi, da je takrat, ko smo v izložbi, večja verjetnost, da bomo izbrani. Toda glavna stvar, ki smo se je vsi zavedali brez besed, je bilo Sonce in njegova hranilna moč. Rosa je nekoč, malo preden sva prišli na vrsto midve, o tem šepetaje spregovorila z menoj.

»Klara, ali misliš, da bova takrat, ko bova v izložbi, prejeli toliko dobrote, da nama je ne bo nikoli več manjkalo?«

Takrat sem bila še zmeraj precej nova, zato nisem vedela, kako naj ji odgovorim, čeprav je enako vprašanje razjedalo tudi mene.

Potem pa sva končno prišli na vrsto in nekega jutra sva stopili v izložbo, skrbno pazeč, da ne bi prevrnili kakega razstavnega artikla, kot se je prejšnji teden zgodilo paru pred nama. Trgovina takrat seveda še ni bila odprta in mislila sem, da je rešetka povsem

spuščena. Toda brž ko sva sedli na Progasto zofo, sem videla pod vznožjem rešetke ozko režo – Vodja jo je menda nekoliko dvignila, ko je preverjala, ali je za naju vse pripravljeno – in Sončeva svetloba je risala svetel pravokotnik, ki je prihajal na ploščad in se končeval v ravni črti tik pred nama. Le nekoliko sva morali iztegniti stopala, pa so počivala v njegovi toploti. Takrat sem vedela, da bova, naj bo odgovor na Rosino vprašanje tak ali drugačen, deležni toliko hranilne moči, da nama bo zadoščala za kar precej časa. In ko se je Vodja enkrat dotaknila stikala in se je rešetka dvignila čisto do stropa, naju je povsem preplavila slepeča svetloba.

Tu pa moram priznati, da je zame od nekdaj obstajal še en razlog, zakaj sem si želela biti v izložbi, in ta ni imel nič opraviti s Sončevo hranilno močjo in željo, da bi bila izbrana. Za razliko od večine UP-jev, za razliko od Rose sem si od nekdaj želela videti več zunanjega sveta – in sicer v vseh podrobnostih. Ko se je torej rešetka enkrat dvignila, sem se ob spoznanju, da je zdaj med menoj in pločnikom samo steklo, da lahko prosto od blizu in v celoti opazujem toliko stvari, od katerih sem dotlej videla le vogale in robove, tako vznemirila, da sem za trenutek skoraj pozabila na Sonce in njegovo prijaznost do nas.

Prvič sem lahko videla, da je Poslopje RPO pravzaprav sestavljeno iz posameznih opek in da ni belo, kot sem dotlej zmeraj mislila, temveč blede rumeno. Zdaj sem lahko tudi videla, da je še višje, kot sem si predstavljala – dvaindvajset nadstropij –, in da je vsako ponavljajoče se okno podčrtano z lastnim napuščem.

Videla sem, kako Sonce prek pročelja Poslopja RPO riše diagonalno črto, tako da dela na eni strani trikotnik, ki je videti skoraj bel, na drugi pa takega, ki je videti zelo temen, čeprav sem zdaj vedela, da je celotno poslopje blede rumene barve. In videla sem lahko ne le vsako posamezno okno vse do vrha strehe, temveč ponekod celo ljudi v notranjosti, ki so stali, sedeli, se premikali naokrog. Potem sem na ulici lahko videla mimoidoče, njihove različne vrste čevljev, papirnate kozarčke, naramne torbe, psičke, če sem želela, pa sem lahko vsakemu od njih s pogledom sledila vso pot od prehoda za pešce do onkraj drugega znaka za prepovedano parkiranje, kjer sta poleg odtoka stala dva delavca in nekaj kazala. Videla sem lahko v notranjščino taksijev, ki so upočasnjevali, da so spuščali množico čez prehod – voznikovo roko, ki treplja volan, čepico na glavi njegovega potnika.

Dan se je nadaljeval, Sonce naju je grelo in videlo se je, da je Rosa zelo srečna. Opazila pa sem tudi, da komajda pogleda kamorkoli, oči je imela nenehno uprte v prvi znak za prepovedano parkiranje tik pred nama. Šele kadar sem jo na kakšno stvar opozorila, je obrnila glavo, a jo je zanimanje takoj minilo in se je znova zagledala v pločnik in v znak.

Rosa je kamorkoli drugam za dlje časa pogledala le takrat, kadar se je kak mimoidoči zaustavil pred izložbo. V tem primeru sva obe ravnali, kot naju je naučila Vodja: nadeli sva si »nevtralen« nasmešek in se zazrli prek ceste, v točko nekje v sredini višine Poslopja RPO. Bili sva v hudi skušnjavi, da bi si podrobneje ogledali mimoidočega, ki je pristopil,

vendar nama je Vodja razložila, da je skrajno nedostojno, če v takem trenutku vzpostavljaš očesni stik. Šele če nama je mimoidoči izrecno namignil ali naju skozi steklo nagovoril, sva se lahko odzvali, nikakor pa ne prej.

Pokazalo se je, da nekaterih od tistih, ki so se ustavljali, sploh nisva zanimali midve. Želeli so si le sezuti čevelj in kaj narediti z njim ali pa pritisniti na svoj plošček. Nekateri pa so vendarle stopili čisto do šipe in se zastrmeli noter. Mnogi od teh so bili otroci približno take starosti, za katero sva najbolj primerne, in zdeli so se veseli, ker naju vidijo. K nama je pristopil kak otrok, sam ali s svojim odraslim, potem pa kazal s prstom, se smejal, čudno pačil, trkal po steklu, mahal.

Vsake toliko časa – in kmalu sem se izmojstrila v opazovanju stoječih pred izložbo, medtem ko sem na videz strmela v Poslopje RPO – je prišel kak otrok strmet v naju, v njegovem izrazu pa je bila žalost in včasih jeza, kakor da bi bili naredili kaj narobe. Tudi tak otrok se je znal že v naslednjem trenutku zlahka spremeniti in se smejati ter mahati tako kot drugi, toda že po najinem drugem dnevu v izložbi sem se naučila prepoznavati razliko.

Ko je tretjič ali četrtič prišel tak otrok, sem se skušala o tem pogovoriti z Roso, vendar se je le nasmehnila in dejala: »Klara, preveč te skrbi. Prepričana sem, da je bil ta otrok popolnoma srečen. Kako ne bi bil, ob takem dnevu? Danes je vse mesto srečno.«

Toda ob koncu najinega tretjega dne sem to omenila Vodji. Hvalila naju je, govorila, da sva bili v izložbi

»prelepi in dostojanstveni«. Luči v trgovini so bile takrat že zatemnjene in vsi smo bili v zadnjem delu trgovine, naslonjeni na zid, nekateri so še prelistavali zanimive revije, preden smo se odpravili spat. Rosa je bila poleg mene in po drži ramen se ji je videlo, da že napol spi. Ko me je torej Vodja vprašala, ali sem uživala v dnevu, sem izkoristila priložnost in ji povedala o žalostnih otrocih, ki so prihajali k izložbi.

»Klara, ti si pa res nekaj posebnega,« je dejala Vodja, govorila je tiho, da ne bi zmotila Rose in drugih. »Toliko opaziš in vsrkaš.« Zmajala je z glavo, kot da bi se čudila. Potem je dejala: »Razumeti moraš, da smo zelo posebna trgovina. Zunaj je veliko otrok, ki bi te zelo radi izbrali, izbrali bi Roso ali kogarkoli od vas tukaj. Pa je to zanje nemogoče. Zunaj njihovega dosega ste. Zato prihajajo pred izložbo in sanjarijo, da bi vas imeli. Toda potem postanejo žalostni.«

»Vodja, tak otrok. Bi lahko imel tak otrok doma UP-ja?«

»Mogoče sploh nobenega. Nikakor pa ne takega, kot si ti. Če te torej kak otrok čudno gleda, zagrenjeno ali žalostno, če reče skozi steklo kaj neprijaznega, se nič ne sekiraj. Samo zapomni si. Tak otrok najverjetneje ne more zadovoljiti svojih želja.«

»Tak otrok, ki nima UP-ja, je gotovo osamljen.«

»Da, tudi to,« je tiho dejala Vodja. »Osamljen. Tako je.«

Povesila je pogled in molčala, zato sem čakala. Potem se je nenadoma nasmehnila, iztegnila roko in mi izmed prstov nežno potegnila zanimivo revijo, ki sem si jo ogledovala.

»Lahko noč, Klara. Bodi tudi jutri tako čudovita, kot si bila danes. In ne pozabi. Z Roso nas predstavljata pred vso ulico.«

***

Bilo je že skoraj sredi najinega četrtega dopoldneva v izložbi, ko sem videla, kako je neki taksi upočasnil, voznik pa se je nagnil čisto ven, da bi nakazal drugim taksijem, naj ga prek voznih pasov spustijo do robnika pred našo trgovino. Ko je Josie stopila na pločnik, je bil njen pogled uperjen vame. Bila je bleda in shujšana, in ko je stopala proti nama, sem videla, da hodi drugače kot drugi mimoidoči. Ni bila ravno počasna, zdelo pa se je, kot da po vsakem koraku zbira moči, da bi se prepričala, ali je še zmeraj varna in ne bo padla. Njeno starost sem ocenila na štirinajst in pol.

Ko je bila enkrat dovolj blizu, da so vsi pešci stopali za njo, se je zaustavila in se mi nasmehnila.

»Zdravo,« je dejala skozi steklo. »Hej, me slišiš?«

Rosa je še naprej strmela v Poslopje RPO, kot ji je bilo naročeno. Jaz, ki sem bila nagovorjena, pa sem lahko pogledala naravnost v otroka, vrnila nasmešek in spodbudno prikimala.

»Res?« je dejala Josie – čeprav takrat seveda še nisem vedela njenega imena. »Saj se še *sama* komaj slišim. Me res slišiš?«

Znova sem prikimala in zmajala je z glavo, kot da je to nanjo naredilo neznanski vtis.

»Uau.« Ozrla se je čez ramo – celo ta gib je naredila previdno – proti taksiju, iz katerega je ravnokar

stopila. Njegova vrata so bila še zmeraj odprta, kot jih je pustila, zijala so prek pločnika in na zadnjem sedežu sta še zmeraj sedeli dve postavi, ki sta se pogovarjali in kazali proti nečemu na drugi strani prehoda za pešce. Josie se je zdela zadovoljna, ker se odrasli osebi še nista spravljal iz avta, in je stopila še korak naprej, dokler se ni z obrazom skoraj dotaknila šipe.

»Že včeraj sem te videla,« je dejala.

Znova sem si priklicala pred oči prejšnji dan, vendar se nisem mogla spomniti Josie, zato sem jo prese-nečeno pogledala.

»Oh, ne sekiraj se, saj me nisi mogla videti. Bila sem v taksiju, mimo sem se peljala, in niti ne prav počasi. Ampak videla sem te v izložbi, zato sem mamo pregovorila, da smo se še danes pripeljali sem.« Ozrla se je nazaj, znova s tisto previdnostjo. »Uau. Še zmeraj se pogovarja z gospo Jeffries. Drag način za pogovor, kaj? Taksimeter pa kar teče.«

Takrat sem lahko videla, kako se ji je med smehom po obrazu razlila prijaznost. Toda čudno, prav v tistem hipu sem prvič pomislila, da bi utegnila tudi Josie biti eden od tistih osamljenih otrok, o katerih sva se pogovarjali z Vodjo.

Ozrla se je proti Rosi – ta je še zmeraj vestno strmela v Poslopje RPO –, potem pa dejala: »Tvoja prijateljica je res srčkana.« A že ko je to rekla, je pogled znova uperila vame. Še naprej me je nekaj sekund tiho gledala in zaskrbelo me je, da bosta njeni odrasli stopili iz avta, še preden ji bo uspelo reči kaj več. Vendar je nato rekla:

»Veš kaj? Tvoja prijateljica bi bila popolna prijateljica za marsikoga pač že kje. Toda včeraj, ko smo se peljale mimo in sem videla *tebe*, sem pomislila: to je ta, to je UP, ki sem ga iskala!« Znova se je zasmejala. »Oprosti. Mogoče se sliši nespoštljivo.« Znova se je obrnila proti taksiju, toda postavi na zadnjem sedežu nista kazali nobenih znakov, da mislita izstopiti. »Si Francozinja?« je vprašala. »Nekam francosko si videti.«

Nasmehnila sem se in odkimala.

»Spoznala sem dve Francozinji,« je dejala Josie, »ki sta prišli na naše zadnje srečanje. Obe sta nosili lase tako kot ti, urejene in kratke. Luštcano.« Še trenutek me je molče opazovala in zazdelo se mi je, kot da spet vidim nov droben znak žalosti, toda takrat sem bila še zmeraj precej nova in nisem mogla biti povsem prepričana. Potem pa se je razvedrila in dejala:

»Hej, kaj vama ne postane vroče, ko takole sedita? Bi se vama prilegla kakšna pijača ali kaj takega?«

Odkimala sem in dvignila roke z dlanmi navzgor, da bi opozorila na čudovitost Sončeve hranilne moči, ki pada po nama.

»Ah, ja. Sploh nisem pomislila. Radi sta na soncu, kajne?«

Znova se je obrnila, tokrat zato, da se je ozrla proti vrhovom zgradb. Prav v tistem trenutku je bilo Sonce v zaplati neba in Josie je v hipu zavila z očmi in se obrnila nazaj k meni.

»Ne vem, kako vama to uspeva. Mislim, gledati v tisto smer, ne da bi vaju zaslepilo. Jaz ne zdržim niti sekunde.«

Roko si je ponesla k čelu in se znova obrnila proč, a tokrat se ni zazrla v Sonce, temveč v nekaj blizu vrha Poslopja RPO. Po petih sekundah se je znova obrnila k meni.

»Mislim, da za vaju, kjer sedita, Sonce zahaja za tistim velikim poslopjem, kajne? To pomeni, da nikoli ne vidita, kje zares zahaja. Zmeraj vama je napoti to poslopje.« S pogledom je ošvrknila taksi, da bi se prepričala, ali sta obe odrasli še zmeraj v njem, potem pa nadaljevala: »Tam, kjer živimo mi, ni napoti nič. Iz moje sobe se lepo vidi, kje Sonce zahaja. Točno tisto mesto, kamor gre čez noč.«

Verjetno sem bila videti presenečena. In s kotičkom očesa sem lahko videla, da zdaj tudi Rosa, kot da bi se spozabila, osuplo strmi v Josie.

»Ne morem pa videti, kje zjutraj vzhaja,« je dejala Josie. »Hribi in drevesa so vmes. Nekako tako kot tukaj, menda. Zmeraj je kaj napoti. Toda večer je nekaj drugega. Na tisti strani, kjer je moja soba, je vse široko in prazno. Če prideš živet k nam, boš videla.«

Najprej ena, potem pa še druga odrasla sta se iz taksija nazadnje skobacali na pločnik. Josie ju ni videla, a morda je kaj zaslišala, kajti govoriti je začela hitreje.

»Prisežem. Vidiš lahko točno tisto mesto, kjer zahaja.«

Obe odrasli sta bili ženski, oblečeni v pisarniške obleke višjega razreda. Za višjo sem uganila, da je mama, ki jo je omenjala Josie, ker je gledala Josie celo med tem, ko si je s prijateljico izmenjevala polju-

be v slovo. Potem pa prijateljice ni bilo več, pomešala se je med druge mimoidoče, zato se je lahko povsem obrnila k nama. Samo za sekundo njen predirni pogled ni več počival na Josiejinem hrbtu, temveč na meni, in v trenutku sem se ozrla proč, proti Poslopju RPO. Toda Josie je znova spregovorila skozi steklo, glas je imela tišji, a še zmeraj slišen.

»Zdaj moram iti. Toda kmalu bom spet nazaj. Še se bova pogovarjali.« Potem je rekla skoraj šepetaje, da sem jo komajda slišala: »Samo nikamor ne odidi, prav?«

Samo odkimala sem in se nasmehnila.

»Tako je prav. Okej. Se pravi, adijo za zdaj. Ampak samo za zdaj.«

Mama je zdaj že stala tik za Josie. Bila je črnolasa in suha, čeprav ne tako suha kot Josie ali nekateri od tekačev. Zdaj je stala bliže in sem bolje videla njen obraz, zato sem oceno njene starosti dvignila na petinštirideset. Kot sem dejala, takrat še nisem bila tako točna pri starostih, toda ta ocena se je nazadnje izkazala kot bolj ali manj pravilna. Od daleč sem jo najprej imela za mlajšo, ko pa je bila bliže, sem lahko videla globoke zajede okrog njenih ust, pa tudi nekakšno jezno izčrpanost v očeh. Opazila sem tudi, da se je njena roka, ko je od zadaj segla proti Josie, v zraku obotavljala, se skoraj umaknila, preden se je nazadnje spustila na hčerkinu ramo.

Pridružili sta se reki mimoidočih, ki so stopali proti drugemu znaku za prepoved parkiranja, Josie s svojo previdno hojo in z mamino roko okrog ramen. Preden sta mi izginili izpred oči, se je še enkrat ozrla

nazaj in mi, čeprav je morala zaradi tega zmotiti ritem njune hoje, še zadnjič pomahala.

***

Kasneje tistega popoldneva je Rosa dejala: »Klara, kaj ni hecno? Zmeraj sem mislila, da bova, ko bova enkrat v izložbi, tam zunaj videli toliko UP-jev. Vse tiste, ki so si že našli domove. Pa jih ni prav dosti. Me prav zanima, kje so.«

To je bila ena od tistih sijajnih stvari pri Rosi. Toliko stvari je znala spregledati, in celo kadar sem ji kaj posebej pokazala, običajno ni videla, kaj je na tem posebnega ali zanimivega. Sem in tja pa je premogla kako opažanje, kot je bilo to. In čim je to izrekla, sem se zavedela, da sem tudi jaz pričakovala, da bom iz izložbe videla več UP-jev, kako se srečno sprehajajo s svojimi otroki ali celo sami hodijo po opravkih zanje, in čeprav si tega nisem marala priznati, sem bila tudi sama presenečena in malce razočarana.

»Prav imaš,« sem dejala in premerila ulico od desne do leve. »Prav zdajle med vsemi mimoidočimi ni niti enega samega UP-ja.«

»Ali ni tisti tam? Ki gre ravno mimo Poslopja s požarnimi stopnišči?«

Obe sva pozorno pogledali, potem pa sočasno odkimali.

Čeprav je bila ona tista, ki je izpostavila vprašanje UP-jev na ulici, je bilo tipično, da je njeno zanimanje kmalu tudi uplahnilo. Ko sem nazadnje končno uzrla nekega najstnika, ki je s svojim UP-jem stopal mimo

stojnice s sokovi poleg Poslopja RPO, se je komajda ozrla proti njima.

Toda še naprej sem premišljevala o tistem, kar je dejala Rosa, in kadarkoli je šel mimo kak UP, sem pozorno opazovala. In kmalu sem opazila nenavadno reč: zmeraj je bilo več UP-jev videti na strani Poslopja RPO kot na naši. Pogosto se je celo zgodilo, da sta kak UP in njegov otrok, ki sta se nam približevala po naši strani in prišla že mimo drugega znaka za prepovedano parkiranje, šla potem čez prehod za pešce in nista prišla mimo naše trgovine. Kadar so šli UP-ji mimo nas, so se skoraj zmeraj obnašali nenavadno, pospešili so korak in obračali obraz proč. Ugibala sem, ali jih morda mi – celotna trgovina – spravljamo v zadrego. Ugibala sem, ali bo tudi Rosi in meni, ko si enkrat najdeva dom, nerodno, če naju bo kaj spomnilo, da nisva od nekdaj živeli s svojimi otroki, temveč v trgovini. A naj sem se še tako trudila, si nisem mogla predstavljati, da bi bodisi Rosa bodisi jaz kdaj občutili kaj takega do trgovine, do Vodje in drugih UP-jev.

In ko sem tako še naprej gledala ven, se mi je posvetila še ena možnost: da UP-jem ni nerodno, temveč jih je strah. Strah jih je, ker smo v trgovini novi modeli, oni pa se bojijo, da bi utegnili njihovi otroci kmalu ugotoviti, da bi bil že čas, da jih zavržejo in zamenjajo z UP-ji, kot smo mi. Zato so tako okorno podrsavali in niso marali pogledati v našo smer. In zato je bilo iz izložbe videti tako malo UP-jev. Ne da bi mi to vedeli, bi jih lahko na sosednji ulici – na tisti za Poslopjem RPO – kar mrgolelo. UP-ji na drugi

strani šipe bi, ne da bi mi to vedeli, utegnili početi vse, kar je v njihovi moči, da bi ubrali kako drugo pot kot mimo naše trgovine, kajti prav zadnja stvar, ki bi si jo želeli, je ta, da bi nas njihovi otroci videli in stopili k izložbi.

Teh svojih premišljevanj nisem povedala Rosi. Namesto tega sem vsakokrat, ko sem zunaj opazila kakega UP-ja, glasno ugibala, ali je zadovoljen s svojim otrokom in svojim domom, in to je Roso vselej razveselilo in vznemirilo. To je jemala kot igro, kazala je s prstom in govorila: »Poglej, tam! Vidiš, Klara? Tisti fant ima tako rad svojega UP-ja! Oh, poglej, kako se smejita skupaj!«

In prav zares je bilo videti veliko parov, ki so bili videti zadovoljni drug z drugim. Toda Rosa je spregledala toliko drobnih znakov. Pogosto je navdušeno vzkliknila ob kakem paru, ki je šel mimo, pa sem ga pogledala in spoznala, da se deklica sicer morda res smehlja svojemu UP-ju, vendar je v resnici jezna nanj in morda prav v tistem trenutku o njem premišljuje kaj krutega. Nenehno sem opažala take reči, vendar nisem rekla nič in sem Rosi pustila, naj verjame, kar pač že.

Nekoč, bilo je jutro najinega petega dne v izložbi, sem na strani Poslopja RPO videla dva taksija, ki sta se peljala počasi in tako blizu drug drugega, da bi se lahko komu novemu zdelo, da sta eno samo vozilo – nekakšen dvojni taksi. Potem pa je tisti spredaj nekoliko pospešil in med njima je zazeval razmik, in skozi ta razmik sem na nasprotnem pločniku zagledala deklico pri štirinajstih, ki je nosila majico s stripovsko

risbo in stopala proti prehodu. Ob njej ni bilo videti nobenega odraslega ali UP-ja, vendar se je zdela samozavestna in nekoliko nestrpna, in ker je hodila z enako hitrostjo kot oba taksija, sem jo lahko skozi razmik med njima opazovala kar nekaj časa. Potem se je razmik med njima še povečal in videla sem, da jo vendarle spremlja UP – UP fant –, ki pa je stopal tri korake za njo. In celo v tistem kratkem trenutku sem se lahko zavedela, da ne zaostaja po naključju; da se je deklica odločila, da morata zmeraj hoditi tako – ona spredaj in on nekaj korakov zadaj. UP fant je to sprejel, čeprav so lahko to videli tudi drugi mimoidoči in iz tega sklepali, da ga deklica na mara. In v hoji UP fanta sem razbrala naveličanost in ugrabala, kako mora biti to, da si najdeš dom, pa izveš, da te tvoj otrok sploh noče. Dokler nisem zagledala tistega para, sploh nikoli nisem pomislila, da bi lahko bil UP pri kakšnem otroku, ki ga prezira in bi rad, da izgine, pa kljub temu še naprej vztrajata skupaj. Potem je prednji taksi upočasnil zaradi prehoda, tisti za njim pa se je približal, in ju nisem mogla več videti. Še naprej sem oprezala, da bi videla, ali bosta prišla čez cesto, vendar ju ni bilo med pešci na prehodu, na drugo stran pa tudi nisem mogla več videti zaradi vseh drugih taksijev.

***

V tistih dneh ob sebi v izložbi ne bi marala nikogar drugega kot Rose, vendar je čas, ki sva ga tam prebili skupaj, razkril razlike v najinem odnosu do stvari.

Niti ni šlo toliko za to, da bi bila jaz toliko bolj vneta za učenje o zunanjem svetu kot Rosa: tudi ona je bila po svoje zagnana in pozorna in enako kot jaz željna postati kar se da prijazen in koristen UP. Toda bolj kot sem gledala, bolj sem se bila željna učiti in za razliko od Rose so me begala, potem pa vse bolj fascinirala tista skrivnostnejša čustva, ki so jih vpričo naju izražali mimoidoči. Spoznala sem, da ne bom, če ne bom razumela vsaj nekaterih od teh skrivnostnih reči, nikoli mogla pomagati svojemu otroku tako, kot bi bilo treba, ko napoči čas za to. Zato sem začela – na pločnikih, v notranjščini mimo vozečih taksijev, v gneči čakajočih pred prehodom – iskati tiste vrste obnašanja, ki bi jih morala bolje spoznati.

Sprva sem hotela, da bi tudi Rosa ravnala tako kot jaz, toda kmalu sem ugotovila, da to nima smisla. Na najin tretji dan v izložbi, ko se je Sonce že skrilo za Poslopjem RPO, sta se v nekem trenutku na naši strani zaustavila dva taksija, voznika sta izstopila in se začela pretepati med seboj. Ni bilo prvič, da sva bili priča pretepu: ko sva bili še zmeraj precej novi, smo se zbrali pred izložbenim oknom, da bi čim bolje videli, kako se trije policisti pretepajo z Beračem in njegovim psom pred nekim praznim vhodom. Toda tisto ni bil jezen pretep in Vodja nam je kasneje razložila, da je policiste samo skrbelo zaradi Berača, ker se ga je napil, in so mu skušali le pomagati. Toda ta taksista nista bila taka kot policisti. Pretepała sta se tako, kot da je najpomembnejša stvar na svetu, da drug drugega poškodujeta, kolikor je mogoče. Njuna obraza sta se pačila v strašne oblike, tako da morda

kdo nov niti ne bi prepoznal, da sta sploh človeka, in ves čas izmenjevanja udarcev sta kričala krute besede. Mimoidoči so bili sprva tako pretreseni, da so se kar odmaknili, kasneje pa so ju pisarniški delavci in neki tekač ustavili, da se nista več pretepala. In čeprav je imel eden od njiju na obrazu kri, sta se oba spravila nazaj, vsak v svoj taksi, in vse se je spet vrnilo v stanje, kakršno je bilo prej. Trenutek kasneje sem celo opazila, kako sta oba taksija – tista, katerih voznika sta se bila ravnokar pretepala – potrpežljivo stala drug za drugim na istem voznem pasu, čakajoč na zeleno.

Toda ko sem se skušala o tem, čemur sva bili priča, pogovoriti z Roso, je bila videti zbegana in je dejala: »Pretep? Tega pa nisem videla, Klara.«

»Rosa, nemogoče je, da ga ne bi opazila. Prav zdajle se je zgodil pred nama. Tista dva voznika.«

»O, misliš taksista! Nisem vedela, da misliš njiju, Klara. O, videla sem ju, seveda sem ju. Ampak mislim, da se nista pretepala.«

»Rosa, seveda sta se pretepala.«

»Oh, ne, delala sta se. Samo igra je bila.«

»Rosa, pretepala sta se.«

»Ne bodi trapasta, Klara! Take čudne misli ti rojijo po glavi. Samo igrala sta se. In zabavala sta se, pa mimoidoči tudi.«

Nazadnje sem ji samo rekla: »Mogoče imaš prav, Rosa,« in mislim, da na dogodek sploh ni več pomislila.

Jaz pa taksistov nisem mogla pozabiti tako zlahka. Posameznemu človeku sem s pogledom sledila po

pločniku in ugibala, ali bi se tudi ta lahko razjezil tako, kot sta se tista dva. Ali pa sem si skušala predstavljati, kakšen bi bil mimoidoči videti z obrazom, spačenim od besa. Še najbolj pa sem – in tega ne bi Rosa nikdar razumela – skušala v lastnem umu začutiti jezo, kakršno sta doživljala tista voznika. Skušala sem si predstavljati sebe in Roso, kako se tako razjeziva druga na drugo, da se začneva pretepati, da dejansko skušava druga drugi poškodovati telo. Sama misel se mi je zdela absurdna, vendar sem videla tista dva taksista, zato sem skušala v umu poiskati vsaj začetke takega občutka. Ni šlo, in vselej sem se nazadnje le smejala lastnim mislim.

Vseeno pa so obstajale druge stvari, ki sva jih videli skozi okno – druge vrste čustev, ki jih sprva nisem razumela –, katerih določeno različico sem nazadnje odkrila tudi v sebi, pa čeprav morda le kot senca, kakršne po tleh mečejo stropne luči, potem ko se rešetka spusti. Na primer tisto, kar se je zgodilo z Gospo Kavno skodelico.

Bilo je dva dni po tistem, ko sem prvič videla Josie. Dopoldan je bil poln dežja in mimoidoči so hodili s priprtimi očmi, skriti pod dežniki in kapljajočimi klobuki. Poslopje RPO se v nalivu ni dosti spremenilo, čeprav so se mnoga okna na njem razsvetlila, kot da je že večer. Poslopje s požarnimi stopnišči poleg njega je imelo po levi strani pročelja velik moker madež, kot da bi mu iz kota strehe začel teči nekakšen sok. Potem pa je vmes nenadoma prodrlo Sonce, obsijalo je razmočeno ulico in strehe taksijev in vsi mimoidoči so, ko so to zagledali, stopili na plan, v gneči, ki je

sledila, pa sem opazila majhnega moža v dežnem plašču. Stal je ob strani Poslopja RPO in ocenila sem, da je star enainedeset let. Mahal je in klical; tako se je približal robu pločnika, da me je zaskrbelo, da bo stopil pred vozeče taksije. Po naključju je bila prav v tistem trenutku z nama v izložbi tudi Vodja – poravnava je tablo pred najino zofo – in mahajočega moža je opazila v istem trenutku kot jaz. Nosil je rjav dežni plašč in na eni strani je od njega bingljaj pas, skoraj se mu je dotikal gležnja, vendar se je zdelo, kot da tega ne opazi, in ves čas je mahal in klical proti naši strani. Prav pred našo trgovino je stala množica mimoidočih, ne da bi gledala naju, temveč zato, ker se je pločnik za trenutek tako zabasal, da ni mogel nihče nikamor. Potem pa se je nekaj spremenilo, množica se je razredčila in videla sem, da pred nami in s hrbtom proti nam stoji drobna ženska, ki prek štirih vozniških pasov vozečih se taksijev gleda proti mahajočemu možu. Nisem ji videla obraza, vendar sem po njeni postavi in drži ocenila, da ima sedeminšestdeset let. V mislih sem jo poimenovala Gospa Kavna skodelica, kajti od zadaj je bila v svojem debelem volnenem plašču videti majhna in široka in okroglopleča kot keramične skodelice za kavo, ki, postavljene narobe, stojijo na Rdečih policah. Čeprav je možak še naprej mahal in klical in ga je očitno videla, mu ni pomahala ali zaklicala nazaj. Bila je povsem pri miru, celo ko se ji je približal par tekačev, ki sta se morala zaradi nje umakniti na levo in desno, za njo pa se spet približala drug drugemu, medtem ko so jima izpod tekaških copat brizgali drobni curki po pločniku.

Potem pa se je vendarle zganila. Stopila je proti prehodu – kot ji je namigoval moški – sprva počasnih korakov, potem hitreje. Spet se je morala zaustaviti, da bi tako kot vsi drugi počakala pred semaforjem, in možakar je nehal mahati, gledal pa jo je še naprej tako napeto, da se mi je znova zazdelo, kot da bo stopil pred taksije. Vendar se je umiril in odkorakal proti svojemu koncu prehoda, da jo počaka. In ko so se taksiji ustavili in je Gospa Kavna skodelica začela skupaj z drugimi pešci prečkati cesto, sem videla, kako je mož dvignil pest pred eno oko, kot sem videla početi nekatere otroke v trgovini, kadar so se vznemirili. Potem je Gospa Kavna skodelica dosegla stran Poslopja RPO in z možem sta se objela tako tesno, da sta bila videti kot en sam velik človek, in Sonce, ki je to opazilo, je po njima razlilo svojo hranilno moč. Obraza Gospe Kavne skodelice še zmeraj nisem videla, toda mož je tesno stisnil oči in nisem mogla biti čisto gotova, ali je zelo srečen ali zelo razburjen.

»Ta dva sta pa videti tako vesela, ker se vidita,« je dejala Vodja. In zavedela sem se, da ju je opazovala enako pozorno kot jaz.

»Da, tako srečna sta videti,« sem dejala. »Ampak čudno, ker se hkrati zdita tudi razburjena.«

»Oh, Klara,« je tiho dejala Vodja. »Tebi pa nikoli nič ne uide, kajne?«

Potem je bila Vodja dolgo tiho, v roki je držala tablo in strmela prek ceste, celo ko nam je par že izginil izpred oči. Nazadnje je dejala:

»Mogoče se že dolgo nista videla. Dolgo, dolgo. Mogoče sta bila, ko sta se zadnjič videla, še zmeraj mlada.«

»Mislite, Vodja, da sta izgubila drug drugega?«

Še za trenutek je molčala.

»Da,« je dejala nazadnje. »To bo. Izgubila sta drug drugega. In mogoče sta prav zdaj, čisto po naključju, drug drugega znova našla.«

Glas Vodje ni bil njen običajni glas, in čeprav je gledala ven, se mi je zdelo, da ne zre v nič konkretnega. Začela sem celo ugibati, kaj bi si mislili mimoidoči, če bi videli Vodjo, ki z nama sama tako dolgo stoji v izložbi.

Potem se je obrnila od okna in šla mimo naju, ko je to storila, pa se je dotaknila mojega ramena.

»Včasih,« je dejala, »v takih posebnih trenutkih ljudje poleg sreče občutijo tudi bolečino. Vesela sem, da vse tako pozorno opazuješ, Klara.«

Potem Vodje ni bilo več, Rosa pa je dejala: »Kako čudno. Le kaj je mislila s tem?«

»Ah, pusti, Rosa,« sem ji dejala. »Govorila je samo o tistem zunaj.«

Rosa je potem začela razpravljati o nečem drugem, jaz pa sem še naprej mislila na Gospo Kavno skodelico in njenega Moža v dežnem plašču ter na tisto, kar je povedala Vodja. In skušala sem si predstavljati, kako bi bilo, če bi se Rosa in jaz čez dolgo časa, davno po tistem, ko bi si že našli vsaka svoj dom, spet slučajno zagledali na ulici. Bi tudi jaz takrat, kot je dejala Vodja, poleg veselja čutila tudi bolečino?

* * *

Nekega jutra na začetku najinega drugega tedna v izložbi sem se z Roso pogovarjala o nečem, kar se je dogajalo na strani Poslopja RPO, potem pa sem utihnila, ker sem se zavedela, da na pločniku pred nama stoji Josie. Poleg nje je bila tudi njena mama. Tokrat za njima ni bilo taksija, čeprav je bilo mogoče, da sta izstopili iz njega in je že odpeljal, ne da bi jaz to opazila, saj je bila med našo izložbo in mestom, kjer sta stali, množica turistov. Zdaj pa so se mimoidoči spet tekoče premikali in Josie je srečno žarela proti meni. Njen obraz – zdaj sem spet tako pomislila – je med nasmehom izžareval samo prijaznost. Toda ni ji še uspelo priti do izložbe, ker se je nadnjo nagibala mama, ki ji je z roko na ramenu nekaj govorila. Mama je nosila plašč – lahek, temen, višjega razreda –, ki se ji je v vetru ovijal okoli telesa, tako da me je za trenutek spominjala na temne ptiče, ki so ždeli na visokih semaforjih celo takrat, kadar je divje pihal veter. Tako Josie kot Mama sta med pogovorom še naprej strmeli naravnost vame in videla sem lahko, da je Josie nestrpna, da bi prišla do mene, a je Mama noče izpustiti in ji kar naprej nekaj govori. Vedela sem, da moram še naprej strmeti v Poslopje RPO, kot je to počela Rosa, vendar se nisem mogla premagati, da ne bi oprezala tudi proti njima, tako me je skrbelo, da se ne bi razblinili v množici.

Nazadnje se je Mama vzravnala, in čeprav je še naprej strmela vame in spremenila nagib glave, kadar koli ji je pogled zakril kak mimoidoči, je odmaknila

roko, Josie pa je s svojim previdnim korakom stopila naprej. Zdelo se mi je spodbudno, da je Mama pustila Josie, da stopi naprej sama, vendar so mi Mamin pogled, ki se ni niti za trenutek omehčal ali umaknil, in sam način, kako je stala tam z rokami, prekrizanimi pred seboj, in prsti, ki so se oklepali tkanine njenega plašča, dajali slutiti, da obstaja še mnogo znamenj, ki se jih bom šele morala naučiti razumeti. Potem je bila Josie nenadoma pred menoj na drugi strani šipe.

»Hej! Kako si kaj?«

Nasmehnila sem se, pokimala in podržala pred seboj dvignjen palec – to je bila kretnja, ki sem jo pogosto videla v tistih zanimivih revijah.

»Oprosti, ker se nisem vrnila že prej,« je dejala.

»Menda je bilo ... koliko časa?«

V zrak sem podržala tri prste, potem pa dodala še pol prsta na drugi roki.

»Predolgo,« je rekla. »Oprosti. Si me pogrešala?«

Prikimala sem in si nadela žalosten obraz, čeprav sem poskrbela, da je jasno, da ne mislim resno in da nisem jezna.

»Tudi jaz sem tebe. Res sem mislila, da bom lahko prej nazaj. Verjetno si si že mislila, da sem jo kar povirnala. Res mi je žal.« Potem pa ji je nasmeh zbledel, ko je rekla: »Verjetno te je takole obiskovalo že veliko drugih otrok.«

Odkimala sem, vendar Josie menda nisem prepričala. Pokukala je nazaj proti Mami, ne zato, ker bi iskala potrditev, bolj zato, da se prepriča, ali se ni vmes približala. Potem je s tišjim glasom dejala: